

МЕТОДОЛОГІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ТЕОРІЇ ПОЛІТИЧНИХ РИНКІВ ТА ЙОГО ВИКОРИСТАННЯ В ДОСЛІДЖЕННЯХ ЕКОНОМІЧНОЇ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

©2021 СОБОЛЄВ В. М., СОБОЛЄВА М. В.

УДК 338.24.01:339.54
JEL: B41; B59; F42; F55; F62

Соболев В. М., Соболева М. В. Методологічний потенціал теорії політичних ринків та його використання в дослідженнях економічної глобалізації

Мета статті полягає в розкритті методологічних можливостей теорії політичних ринків для дослідження сучасної макроекономічної політики. Теорія політичних ринків у сучасних умовах є одним із найбільш ефективних методологічних інструментів дослідження механізмів здійснення макроекономічної політики як усередині окремих країн, так і у сфері міжнародних економічних відносин. Аналізуючи, систематизуючи й узагальнюючи наукові праці багатьох учених, автори поєднали аналіз офіційно задекларованих процедур ухвалення відповідних політичних рішень з реальними неформальними механізмами реалізації рентоорієнтованої поведінки будь-якого із політичних суб'єктів – персоніфікованих, так і тих, хто «ховається» за відповідними групами впливу, створеними спеціально для приховування такого персонального впливу. У результаті дослідження було виділено два напрями застосування теорії політичних ринків для дослідження особливостей регуляторної економічної діяльності сучасної держави. По-перше, це аналіз взаємодії головних внутрішніх політичних акторів – учасників боротьби за перерозподіл суспільних благ: політиків (чиї владні повноваження залежать від результатів виборів); чиновників (чиї владні повноваження залежать від призначення на посаду); виборців (які «продають» свої голоси в обмін на вигідні для них подальші рішення політиків) та організованих груп тиску (лобістів). По-друге, – дослідження регуляторної ролі національної держави в міжнародних економічних відносинах. Перспективним напрямом подальших наукових досліджень у цій площині є розробка теоретико-методичного інструментарію кількісної оцінки масштабів перерозподілу та розміру втрат суспільного добробуту на основі економіко-статистичних та експертних оцінок.

Ключові слова: політичні ринки, глобалізація, методологія, інститути.

Бібл.: 33.

Соболев Володимир Михайлович – доктор економічних наук, професор, професор кафедри економічної теорії та економічних методів управління, Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна (майдан Свободи, 4, Харків, 61022, Україна)

E-mail: vladimir_sobolev@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3043-0901>

Соболева Марія Володимирівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри міжнародного бізнесу та економічної теорії, Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна (майдан Свободи, 4, Харків, 61022, Україна)

E-mail: mariya_soboleva@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5058-2246>

UDC 338.24.01:339.54
JEL: B41; B59; F42; F55; F62

Sobolev V. M., Soboleva M. V. The Methodological Potential of the Political Markets Theory and Its Use in Research on Economic Globalization

The article is aimed at covering the methodological possibilities of the theory of political markets for making research of the current macroeconomic policy. The theory of political markets in the contemporary conditions is one of the most effective methodological instruments for researching the mechanisms of macroeconomic policy implementation both within terms of individual countries and in the field of international economic relations. Analyzing, systematizing and generalizing the scientific works of many scholars, the authors combined the analysis of officially declared procedures for making relevant political decisions with real informal mechanisms for the implementation of rent-oriented behavior of any of the political entities – both personified and those who «hide» behind the relevant groups of influence, which are created specially to conceal such personal influence. As a result of the research, two directions of application of the theory of political markets are allocated to study the peculiarities of the regulatory economic activity of the modern State. First, it is an analysis of the interaction of the main internal political actors – participants in the struggle for redistribution of public goods: politicians (whose powers depend on the results of elections); officials (whose powers depend on their appointment to office); voters (who «sell» their votes in exchange for favorable further decisions of politicians) and organized pressure groups (lobbyists). Secondly, it is a study of the regulatory role of the national State in international economic relations. A perspective direction of further scientific research in this plane is the development of a theoretical and methodological instrumentarium for quantitative assessment of the scale of redistribution and the size of losses of social welfare on the basis of the economic-statistical and expert assessments.

Keywords: political markets, globalization, methodology, institutions.

Bibl.: 33.

Sobolev Volodymyr M. – D. Sc. (Economics), Professor, Professor of the Department of Economic Theory and Economic Methods of Management, V. N. Karazin Kharkiv National University (4 Svobody Square, Kharkiv, 61022, Ukraine)

E-mail: vladimir_sobolev@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3043-0901>

Soboleva Mariia V. – PhD (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of International Business and Economic Theory, V. N. Karazin Kharkiv National University (4 Svobody Square, Kharkiv, 61022, Ukraine)

E-mail: mariya_soboleva@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5058-2246>

Пандемія ковіду примусила переосмислити багато традиційних теоретичних підходів до проблем макроекономічної політики в умовах глобалізації. Ідеї глобалізму були суттєво відсунуті на другий план у зв'язку із небаченими та непередбачуваними раніше заходами обмеження міжнародних комунікацій, транспортного сполучення, подорожей, наукових контактів, освітніх обмінів, туристичного бізнесу, готельно-ресторанного господарства тощо. Світовий ринок праці зазнав карколомних змін, а внутрішня соціальна стабільність внаслідок безпрецедентних карантинних заходів опинилася під реальною загрозою навіть у раніше спокійних і традиційно ситих країнах. Національна держава знов посіла провідне місце порівняно із органами наднаціонального регулювання світових економічних процесів. Актуалізувався весь набір інструментів протекціонізму й економічного націоналізму. Тим самим стала очевидною необхідність перегляду звичних уявлень щодо необхідності, сутності, обмежень, ефективності та прогнозованості макроекономічної політики.

Світова наукова спільнота, починаючи з часів розробки кейнсіанських рецептів активного державного регулювання ринкової економіки, завжди уважно вивчала численні аспекти функціонування реальних моделей впливу держави на макроекономічну рівновагу. Аналіз публікацій останніх років дозволяє умовно виокремити щонайменше чотири пріоритетні напрями особливої уваги до зазначеної проблеми.

Перш за все, слід відзначити ґрунтовні дослідження загального характеру, присвячені розкриттю розвитку наукових уявлень щодо економічної політики як такої, сучасних важелів здійснення як макроекономічної політики в цілому, так і таких її найважливіших складових, як фіскальна, монетарна, промислова тощо у працях А. Кириловської [1], Ф. Рибаківа [2], Дж. Бартоломео та Е. Салтарі (*G. Bartolomeo, E. Saltari*) [3], К. Бімайя (*K. Bheemaiah*) [4], Р. Баруелла (*R. Barwell*) [5; 6], О. Бланшара (*O. Blanchard*) зі співавторами [7], Е. Коломбатто [8], Ф. Ланґдани (*F. Langdana*) [9], Ф. Моля (*Ph. Mohl*) [10], Р. Пеннінгтона [11], У. Скарта (*W. Scarth*) [12], Д. Стебайла (*D. R. Stabile*) [13], О. Хампейджа (*O. F. Humpage*) [14], Л. Дейнеко зі співавторами [15] та ін.

Другий масив досліджень присвячений висвітленню досвіду реалізації макроекономічної політики в окремих країнах (зокрема, в країнах колишнього СРСР [16; 17], Австралії [18], Африки [19], Бангладеш [20], Індії [21], Малайзії [22] та ін.

Третя група джерел стосується дослідження економічної ролі держави як політичного інституту. Тут звертають на себе увагу, перш за все, останні бестселери Д. Аджемоглу та Дж. Робінсона [23; 24], а також праці М. Джиленса та Б. Пейджа (*M. Gilens, B. I. Page*) [25], У. Нисканена [26], Я. Романчука [27], М. Ротбарда [28] та ін.

Нарешті, найбільш цікавими й актуальними нам видаються дослідження четвертої групи, що спеціально присвячені розбору теорії політичних ринків та її прикладним аспектам. Серед них слід відзначити праці таких авторів, як О. Афонцев [29], В. Бокач [30], М. Газізов [31], С. Кара-Мурза та І. Тугаринов [32], А. Макота [33] та ін.

Слід зазначити, що, з одного боку, не варто вбудовувати ієрархію значущості кожного із чотирьох вищезазначених напрямів аналізу сучасної макроекономічної політики. Разом із тим, з позицій наближення аналізу від описового до аналітичного, найбільш привабливим у цьому плані для нас є саме четвертий напрям, на якому ми і зосередимося надалі.

Мета статті – враховуючи актуальність теми дослідження, показати нові можливості теорії політичних ринків як для осмислення нових викликів, що поставила пандемія коронавірусу перед традиційними механізмами реалізації макроекономічної політики, так і для вдосконалення цієї політики, зокрема в українських умовах.

Перш за все, з'ясуємо зміст поняття «методологічний потенціал теорії». Під ним розуміється здатність певної теоретичної конструкції, системи поглядів, уявлень, логічних міркувань та/або висновків задовільно пояснювати реалії життя із одночасними висновками для ухвалення певних управлінських рішень у тій чи іншій сфері державного регулювання суспільних відносин. Природно, що найбільший інтерес у цьому сенсі представляє економічна сфера, яка є головною в житті суспільства, у розумінні закладання матеріальних підвалин для існування всіх інших сфер суспільних відносин.

Про які складові цього методологічного потенціалу стосовно теорії політичних ринків йдеться? Передусім, про ті, що стосуються розробки та реалізації економічної політики – як внутрішньої, так і міжнародної. Зазвичай дослідники економічної політики зосереджуються на розкритті її традиційного інструментарію, надаючи перевагу найбільш важливим її складовим – фіскальній і монетарній політиці, причому такий підхід переважає не тільки в навчальній літературі, але й у наукових дослідженнях (зокрема, у Р. Баруелла [5; 6] та ін.).

Такий підхід є плідним з точки зору отримання розуміння причинно-наслідкових зв'язків між певними елементами механізму державного регулювання економіки (наприклад, між девальвацією національної валюти та змінами стану платіжного балансу) і можливостями держави впливати на макроекономічну рівновагу. Він є цілком виправданим на початкових етапах аналізу макроекономічної політики, коли дослідження залишається в межах розгляду об'єктів макроекономічного впливу держави, якими зазвичай виступають ключові змінні (інфляція, темпи економічного зростання, видатки державного бюджету тощо).

Але він втрачає свій аналітичний потенціал, як тільки ми переходимо у площину аналізу результатів та ефективності макроекономічної політики, тобто переходимо від нормативного до позитивного аналізу. Чому те чи інше макроекономічне рішення не спрацювало або результати його запровадження суттєво відрізнялись від очікуваних? Чи можна було це завчасно передбачити? Чи можна пояснити провал певного рішення лише помилками, що були допущені при його розробці? Чи є невдача запровадження певних змін у системі макроекономічного регулювання прикрим випадком, який є винятком, або ми маємо справу із системною кризою цього механізму, яка має переважно суб'єктивні передумови? На ці та подібні їм питання неможливо відповісти, залишаючись в межах об'єктивного аналізу та не переміщуючись у площину розкриття внутрішньої мотивації самих суб'єктів розробки та реалізації відповідних державних рішень, проектів, програм тощо.

І саме тут у нагоді досліднику стає теорія політичних ринків, а саме: та її складова, яка розповсюджує ринковий підхід не тільки на власне трактування економічних відносин господарюючих суб'єктів, але й на регуляторну діяльність держави в площині розробки та реалізації економічної політики. З цієї точки зору найбільш продуктивними та перспективними є положення теорії політичних ринків, що описують їх суб'єктну структуру. З точки зору як пропозиції відповідних політичних рішень, що впливають на розподіл економічних ресурсів і вигод завдяки регуляторній діяльності держави, так і попиту на них, суб'єктна структура політичних ринків є більш складною порівняно із подібною структурою економічних ринків, де зазвичай в теоретичних моделях ринкової економіки розглядаються, як правило, лише продавці та покупці. На політичних ринках виділяються щонайменше чотири групи акторів: *політики* (чий владні повноваження залежать від результатів виборів), *чиновники* (чий владні повноваження залежать від призначення на посаду), *виборці* (які «продають» свої голоси в обмін на вигідні для них подальші рішення політиків) та *організовані групи тиску* (лобісти) [див.: 29, с. 47–48].

Навіть така ззовні проста схема структурування учасників політичних процесів надає величезні можливості для моделювання реальних взаємозв'язків та взаємовідносин як між цими чотирма групами суб'єктів, так і всередині кожної з них. Очевидно, що кожна з цих груп учасників має власні специфічні економічні інтереси, а сам політичний процес узгодження цих інтересів, починаючи з передвиборчих програм і закінчуючи ззовні нібито суто «технічною» (технократичною) діяльністю призначених чиновників з реалізації законів та інших нормативних актів, ухвалюваних виборними законодавцями, перетворюється на захоплюючий серіал з безліччю варіантів

розвитку сюжетів розподілу суспільних благ з наперед непередбачуваними фіналами.

Методологічна цінність зазначеної схеми полягає в її здатності забезпечити поєднання аналізу офіційно задекларованих процедур ухвалення відповідних політичних рішень з реальними неформальними механізмами реалізації рентоорієнтованої поведінки будь-якого із політичних суб'єктів – як персоніфікованих, так і тих, хто «ховається» за відповідними групами впливу, створеними спеціально для приховування такого персонального впливу.

Ці положення можуть бути застосовані для аналізу відповідних процесів в Україні. Типовими прикладами в цьому плані є історії із запровадження так званої земельної реформи або із легітимізацією грального бізнесу в нашій країні. У випадку із радикальними змінами системи аграрно-земельних відносин чітко проглядається масоване потужне просування латиноамериканської латифундистської моделі впорядкування відносин земельної власності в інтересах внутрішніх олігархічних кланів і зовнішніх великих гравців на шкоду національним інтересам, включно з інтересами забезпечення продовольчої безпеки та розвитку середнього класу в межах моделі розвитку фермерських господарств. Особливістю України в цьому плані можна вважати лише набагато сильніший вплив корупційних механізмів ухвалення відповідних законопроектів і доволі потужну пропагандистську підтримку їх проходження, що спиралася на небачено широке застосування маніпулятивних технологій впливу на суспільну свідомість.

Що стосується грального бізнесу, то в цьому випадку, навпаки, вплив відповідних лобістських угруповань був набагато більш прихованим від суспільства, оскільки, на відміну від аграрного бізнесу, суспільна користь цього виду підприємницької діяльності в бідній країні, що воює, не є очевидною та такою, що отримує беззаперечне схвалення середнього виборця – одного з тих політичних суб'єктів, які, хоча і опосередковано (зокрема, через виборчий процес), можуть впливати на систему ухвалення відповідних законопроектів. Ця тема є доволі дратівливою, і саме тому її проходження через український парламент не супроводжувалося запеклими політичними баталіями, хоча питаннями залучення людей, потрібних для успішної імплементації відповідних нормативних документів, судячи з доступної інформації, дуже опікувались у високих владних кабінетах.

Отже, теорія політичних ринків має дуже потужні можливості для розкриття реальних механізмів розробки та реалізації економічної політики усередині країни. І чим слабкішими (наприклад, в Україні) є формальні інститути державного управління та, відповідно, більш потужними – неформальні механізми узгодження економічних інтересів учасників політичного процесу, тим важливішим стає застосування цієї

теорії як для аналізу процесів розробки цієї політики, так і (особливо) для прогнозування різних сценаріїв формування її соціально-економічних наслідків, включаючи їх вплив на збереження або, навпаки, порушення макроекономічної рівноваги та, відповідно, оцінку негативних наслідків прийняття помилкових політичних рішень.

Але не менше можливостей надає ця теорія при дослідженні сучасних процесів економічної глобалізації. У цій сфері, з одного боку, є багато процесів, подібних для внутрішнього економічного життя, але, з іншого боку, є суттєві особливості, які додатково підвищують цінність цієї теорії саме для аналізу глобальної економіки. Про що конкретно йдеться?

У сучасних умовах доволі суттєво актуалізувалася проблематика регуляторної ролі національної держави в міжнародних економічних відносинах. На тлі загальнонаукових дискусій щодо довгострокових перспектив інституту держави як такого (зокрема, доцільності його посилення або, навпаки, зменшення його ролі та поступової передачі його функцій самоорганізованим спільнотам мережевого походження) розгортаються теоретико-прикладні баталії щодо альтернативних варіантів розвитку саме економічних функцій держави і саме у сфері міжнародній.

Розглянемо для прикладу такий аспект цієї проблеми, як забезпечення економічного суверенітету. Практика розвитку міжнародних регуляторних механізмів свідчить про чітку тенденцію поступової передачі частини функцій національної держави міжнародним інституціям, зокрема органам монетарної влади (наприклад, МВФ або координуючим органам Європейського Союзу), або про відмову держави від жорсткого регулювання тих сфер, які нещодавно не розглядалися навіть як потенційно такі, де подібне регулювання взагалі коли-небудь може бути послаблене (наприклад, система обігу криптовалюти).

Для України ця проблематика останнім часом трансформувалась у дискусію щодо так званого зовнішнього управління, причому з явним негативним підтекстом. Яку користь може мати в цьому плані застосування теорії політичних ринків для справді об'єктивної оцінки процесів, що відбуваються у сфері забезпечення цього суверенітету?

На нашу думку, тут у нагоді може та має стати таке методологічне надбання теорії політичних ринків, як розуміння та використання нелінійності ймовірних наслідків взаємодії політичних суб'єктів ухвалення економічних рішень, яке відкриває можливість для активних дій національної держави на міжнародній арені та забезпечення належної реалізації національних економічних інтересів навіть за умови незіставної економічної та політичної ваги переговорників. Для таких країн, як Україна, які не мають сильного впливу на світову економіку (так звані малі відкриті економіки), це має неабияке значення.

Урахування неформальних практик координації економічних інтересів політичних суб'єктів дозволяє виявляти методи маніпулятивного прикриття цих практик. Класичним прикладом таких маніпуляцій для українських умов є періодичні переговори українських офіційних осіб з МВФ щодо умов надання чергового траншу для пом'якшення фінансових дисбалансів. МВФ як міжнародна регуляторна інституція зазвичай не висуває власних умов щодо конкретних механізмів подолання цих дисбалансів, ставлячи лише загальні цілі, які мають бути досягнуті в процесі використання фінансової допомоги (наприклад, зменшення дефіциту державного бюджету, приборкання інфляції, підтримання курсу національної валюти тощо). Конкретний набір заходів макроекономічного регулювання зазвичай обирає українська влада. І головним питанням при цьому стає вибір суб'єктів, що мають нести весь тягар зусиль щодо дотримання загальних рекомендацій зовнішнього регулятора. В умовах кланово-олігархічної моделі політико-економічного устрою держави, природно, головним платником ціни відповідних заходів стає, як правило, середній виборець, а не олігархат. І саме задля приховування цієї істини і застосовуються маніпулятивні пояснення щодо того, що саме міжнародні кредитори і є авторами непопулярних заходів макроекономічного регулювання.

ВИСНОВКИ

Отже, теорія політичних ринків у сучасних умовах є одним із найбільш ефективних методологічних інструментів дослідження механізмів здійснення макроекономічної політики як усередині окремих країн, так і у сфері міжнародних економічних відносин. Вона дозволяє правильно виокремлювати дійсні економічні інтереси різних груп учасників політичного процесу організації перерозподілу суспільних благ; оцінювати орієнтовні масштаби цього перерозподілу, важелі та інструменти його здійснення, способи приховування процедур узгодження економічних інтересів учасників переговорних процесів від громадського контролю; ризики, пов'язані з непублічною діяльністю лобістських груп, а також втрати суспільного добробуту внаслідок перерозподілу частини ВВП на користь фігурантів цієї непублічної діяльності.

Перспективним напрямом подальших наукових досліджень у цій площині є розробка теоретико-методичного інструментарію кількісної оцінки масштабів перерозподілу та розміру втрат суспільного добробуту на основі економіко-статистичних та експертних оцінок.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кирилловская А. А. Эволюция представлений о теоретических основах экономической политики в отечественной и немецкой литературе. *Вестник*

- Санкт-Петербургского университета. Серия 5 «Экономика». 2013. Вып. 3. С. 65–73. URL: <https://economicsjournal.spbu.ru/article/view/2384/2201>
2. Рыбаков Ф. Ф. Экономическая политика: теоретическое наследие и современность. *Вестник Санкт-Петербургского университета. Серия 5 «Экономика»*. 2011. Вып. 3. С. 13–17. URL: <https://economicsjournal.spbu.ru/article/view/2883/2679>
  3. Theoretical Foundations of Macroeconomic Policy: Growth, Productivity and Public Finance / Bartolomeo G., Saltari E. (Eds). Routledge, 2016. 212 p.
  4. Bheemaiah K. The Blockchain Alternative: Rethinking Macroeconomic Policy and Economic Theory. Apress, 2017. 248 p.
  5. Barwell R. Macroeconomic Policy after the Crash: Issues in Microprudential and Macroprudential Policy. Palgrave Macmillan, 2017. 427 p.
  6. Barwell R. Macroeconomic Policy after the Crash: Issues in Monetary and Fiscal Policy. Palgrave Macmillan UK, 2016. 477 p.
  7. Blanchard O., Rajan R., Rogoff K., Summers L. H. Progress and Confusion: The State of Macroeconomic Policy. The MIT Press, 2016. 312 p.
  8. Коломбатто Э. Рынки, мораль и экономическая политика. М.: Социум, 2016. 500 с.
  9. Langdana F. Macroeconomic Policy: Demystifying Monetary and Fiscal Policy. 3rd ed. Springer International Publishing, 2016. 318 p.
  10. Mohl Ph. Empirical Evidence on the Macroeconomic Effects of EU Cohesion Policy. Gabler Verlag, 2016. 173 p.
  11. Пеннингтон Р. Классический либерализм и будущее социально-экономической политики. М.: Мысль, 2014. 630 с.
  12. Scarth W. Macroeconomics. The Development of Modern Methods for Policy Analysis. Edward Elgar Pub, 2014. 323 p.
  13. Stabile D. R. Macroeconomic Policy and a Living Wage: The Employment Act as Redistributive Economics, 1944–1969. Springer International Publishing, Palgrave Macmillan, 2018. 290 p.
  14. Humpage O. F. Current Federal Reserve Policy Under the Lens of Economic History: Essays to Commemorate the Federal Reserve System's Centennial. Cambridge University Press, 2015. 410 p.
  15. Промислова політика посткризової економіки: кол. монографія / [Дейнеко Л. В., Якубовський М. М., Шелудько Е. І. та ін.]. Київ, 2014. 316 с.
  16. Авен П., Кох А. Революция Гайдара: История реформ 90-х из первых рук. М.: Альпина Паблшер, 2013. 439 с.
  17. Ukraine and the EU: Overcoming criminal exploitation toward a modern democracy? April 2015. Final Report. 2015. 185 p. URL: <https://www.o-c-o.net/wp-content/uploads/2013/11/Ukraine-and-the-EU-Overcoming-criminal-exploitation-toward-a-modern-democracy.pdf>
  18. Beggs M. Inflation and the Making of Australian Macroeconomic Policy, 1945–85. Palgrave Macmillan UK, 2015. 335 p.
  19. Elhiraika A., Hamdok A., Lopes C. Macroeconomic Policy Framework for Africa's Structural Transformation. Palgrave Macmillan, 2017. 302 p.
  20. Bangladesh's Macroeconomic Policy: Trends, Determinants and Impact / H. Monzur (ed.). Palgrave Macmillan, 2020. 490 p.
  21. Monetary Policy in India: A Modern Macroeconomic Perspective. Ghate Ch., Kletzer K. M. (eds.). Springer India, 2016. 652 p.
  22. Othman A., Mat Sari N., Othman A. S., Mirakhor A. Macroeconomic Policy and Islamic Finance in Malaysia. Palgrave Macmillan US, 2017. 293 p.
  23. Аджемоглу Д., Робінсон Дж. А. Вузкий коридор. Держави, суспільства і доля свободи. / пер. з англ. Г. Шпака. Київ: Наш Формат, 2020. 520 с.
  24. Аджемоглу Д., Робінсон Дж. А. Чому нації занепадають? Походження влади, багатства і бідності. / пер. з англ. О. Дем'янчука. Київ: Наш формат, 2016. 440 с.
  25. Gilens M., Page B. I. Testing Theories of American Politics: Elites, Interest Groups, and Average Citizens. *Perspectives on Politics*. 2014. Vol. 12. No. 3. P. 564 – 581. DOI: <https://doi.org/10.1017/S1537592714001595>
  26. Нисканен У. А. Авторитарная, демократическая и оптимальная формы правления. Фискальные решения и экономические результаты / пер. с англ. А. Саркисянца. ; науч. ред. А. Соболев. М.: Изд-во Института Гайдара, 2013. 171 с.
  27. Романчук Я. Теория и практика провалов государства. Минск, 2013. 482 с.
  28. Ротбард М. Оппенгеймер «Государство». Анатомия государства / пер. с англ. М.: Rustate.org, 2019. 136 с.
  29. Афонцев С. А. Политические рынки и экономическая политика. Изд. 2-е. М.: Ленанд, 2015. 384 с.
  30. Бокач В. Особливості функціонування політичного ринку в умовах політичної конкуренції. *Evropský politický a právní diskurz*. 2015. Sv. 2. Vyd. 4. S. 278–281. URL: <https://eppd13.cz/wp-content/uploads/2015/2015-2-4/46.pdf>
  31. Газізов М. М. Концептуальні можливості політичного ринку сучасної політичної системи. *Вісник НАДУ*. 2015. Вип. 4. С. 62–66. URL: <http://visnyk.academy.gov.ua/pages/dop/56/files/0f3bdac5-5a30-47b9-9631-0228a9c677d9.pdf>
  32. Кара-Мурза С. Г., Тугаринов И. А. «Перетекание рынка в общество» как политическая проблема. *Проблемный анализ и государственное-управленческое проектирование*. 2015. Вып. 5. С. 42–49. URL: <https://www.ogt-journal.com/jour/article/view/202/201>
  33. Макота А. Маркетизация политики: концепт «политического ринку». *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України*. 2013. Вип. 1. С. 403–415. URL: https://iapiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/makota_marketyzatsia.pdf

REFERENCES

- Acemoglu, D., and Robinson, J. A. *Chomu natsii zanepadaiut? Pokhodzhennia vldy, bahatstva i bidnosti* [Why Nations Fail: The Origins of Power, Prosperity, and Poverty]. Kyiv: Nash format, 2016.
- Acemoglu, D., and Robinson, J. A. *Vuzkyi korydor. Derzhavy, suspilstva i dolia svobody* [The Narrow Corridor. States, Societies and the Destiny of Freedom]. Kyiv: Nash Format, 2020.
- Afontsev, S. A. *Politicheskiye rynki i ekonomicheskaya politika* [Political Markets and Economic Policy]. Moscow: Lenand, 2015.

- Aven, P., and Kokh, A. *Revolutsiya Gaydara: Istoriya reform 90-kh iz pervykh ruk* [Gaidar's Revolution: First-Hand History of the Reforms of the 1990s]. Moscow: Alpina Publisher, 2013.
- Bangladesh's Macroeconomic Policy: Trends, Determinants and Impact*. Palgrave Macmillan, 2020.
- Barwell, R. *Macroeconomic Policy after the Crash: Issues in Microprudential and Macroprudential Policy*. Palgrave Macmillan, 2017.
- Barwell, R. *Macroeconomic Policy after the Crash: Issues in Monetary and Fiscal Policy*. Palgrave Macmillan UK, 2016.
- Beggs, M. *Inflation and the Making of Australian Macroeconomic Policy, 1945-85*. Palgrave Macmillan UK, 2015.
- Bheemaiah, K. *The Blockchain Alternative: Rethinking Macroeconomic Policy and Economic Theory*. Apress, 2017.
- Blanchard, O. et al. *Progress and Confusion: The State of Macroeconomic Policy*. The MIT Press, 2016.
- Bokach, V. "Osoblyvosti funktsionuvannia politychnoho rynku v umovakh politychnoi konkurentsii" [Peculiarities of Functioning of Political Market in Conditions of Political Competition]. *Evropský politický a právní diskurz*, vol. 2, iss. 4 (2015): 278–281. <https://eppd13.cz/wp-content/uploads/2015/2015-2-4/46.pdf>
- Deineko, L. V. et al. *Promyslova polityka postkryzovoi ekonomiky* [Industrial Policy of Post-crisis Economy]. Kyiv, 2014.
- Elhiraika, A., Hamdok, A., and Lopes, C. *Macroeconomic Policy Framework for Africa's Structural Transformation*. Palgrave Macmillan, 2017.
- Gilens, M., and Page, B. I. "Testing Theories of American Politics: Elites, Interest Groups, and Average Citizens". *Perspectives on Politics*, vol. 12, no. 3 (2014): 564–581. DOI: <https://doi.org/10.1017/S1537592714001595>
- Hazizov, M. M. "Kontseptualni mozhyvosti politychnoho rynku suchasnoi politychnoi systemy" [Conceptual Possibilities of Political Market of Modern Political System]. *Visnyk NADU*, iss. 4 (2015): 62–66. <http://visnyk.academy.gov.ua/pages/dop/56/files/0f3bdacb-5a30-47b9-9631-0228a9c677d9.pdf>
- Humpage, O. F. *Current Federal Reserve Policy Under the Lens of Economic History: Essays to Commemorate the Federal Reserve System's Centennial*. Cambridge University Press, 2015.
- Kara-Murza, S. G., and Tugarinov, I. A. "«Peretekaniye rynku v obshchestvo» kak politicheskaya problema" ["The Overflow of the Market into Society" as a Political Problem]. *Problemy analiz i gosudarstvenno-upravlencheskoye proektirovaniye*. 2015. <https://www.ogt-journal.com/jour/article/view/202/201>
- Kirillovskaya, A. A. "Evolyutsiya predstavleniy o teoreticheskikh osnovakh ekonomicheskoy politiki v otechestvennoy i nemetskoj literature" [The Evolution of Ideas about the Theoretical Foundations of Economic Policy in Russian and German Literature]. *Vestnik Sankt-Peterburgskogo universiteta. Seriya 5 «Ekonomika»*, iss. 3 (2013): 65–73. <https://economics-journal.spbu.ru/article/view/2384/2201>
- Kolombatto, E. *Rynki, moral i ekonomicheskaya politika* [Markets, Morality and Economic Policy]. Moscow: Sot-sium, 2016.
- Langdana, F. *Macroeconomic Policy: Demystifying Monetary and Fiscal Policy*. Springer International Publishing, 2016.
- Makota, A. "Marketyzatsiia polityky: kontsept «politychno-ho rynku»" [The Marketization of Politics: The Concept of «Political Market»]. *Naukovi zapysky Instytutu politychnykh i etnonatsionalnykh doslidzhen im. I. F. Kurasa NAN Ukrainy*, iss. 1 (2013): 403–415. https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/makota_marketyzatsia.pdf
- Mohl, Ph. *Empirical Evidence on the Macroeconomic Effects of EU Cohesion Policy*. Gabler Verlag, 2016.
- Monetary Policy in India: A Modern Macroeconomic Perspective*. Springer India, 2016.
- Niskanen, U. A. *Avtokraticheskaya, demokraticheskaya i optimalnaya formy pravleniya. Fiskalnyye resheniya i ekonomicheskkiye rezultaty* [Autocratic, Democratic and Optimal Forms of Government. Fiscal Decisions and Economic Results]. Moscow: Izd-vo Instituta Gaydara, 2013.
- Othman, A. et al. *Macroeconomic Policy and Islamic Finance in Malaysia*. Palgrave Macmillan US, 2017.
- Pennington, R. *Klassicheskyy liberalizm i budushcheye sotsialno-ekonomicheskoy politiki* [Classical Liberalism and the Future of Socio-economic Policy]. Moscow: Mysl, 2014.
- Romanchuk, Ya. *Teoriya i praktika provalov gosudarstva* [Theory and Practice of State Failures]. Minsk, 2013.
- Rotbard, M. *Oppengeymer «Gosudarstvo»*. *Anatomiya gosudarstva* [Anatomy of the State. Oppenheimer, «The State»]. Moscow: Rustate.org, 2019.
- Rybakov, F. F. "Ekonomicheskaya politika: teoreticheskoye naslediyе i sovremennost" [Economic Policy: Theoretical Legacy and Modernity]. *Vestnik Sankt-Peterburgskogo universiteta. Seriya 5 «Ekonomika»*, iss. 3 (2011): 13–17. <https://economicsjournal.spbu.ru/article/view/2883/2679>
- Scarath, W. *Macroeconomics. The Development of Modern Methods for Policy Analysis*. Edward Elgar Pub, 2014.
- Stabile, D. R. *Macroeconomic Policy and a Living Wage: The Employment Act as Redistributive Economics, 1944–1969*. Springer International Publishing; Palgrave Macmillan, 2018.
- Theoretical Foundations of Macroeconomic Policy: Growth, Productivity and Public Finance*. Routledge, 2016.
- "Ukraine and the EU: Overcoming criminal exploitation toward a modern democracy?" April 2015. Final Report. 2015. <https://www.o-c-o.net/wp-content/uploads/2013/11/Ukraine-and-the-EU-Overcoming-criminal-exploitation-toward-a-modern-democracy.pdf>